

УДК 007:659.4.

DOI <https://doi.org/10.32838/2710-4656/2021.1-3/43>**Кодацька Н. О.**

Університет митної справи та фінансів

Ятчук О. М.

Університет митної справи та фінансів

Лесюк О. В.

Університет митної справи та фінансів

СОЦІАЛЬНА СПРЯМОВАНІСТЬ СТУДЕНТСЬКИХ ЗАСОБІВ МАСОВОЇ КОМУНІКАЦІЇ ЯК ЧАСТИНИ СУЧАСНОГО МЕДІАПРОСТОРУ

У представленій статті авторами здійснюється аналіз студентських засобів масової комунікації як невід'ємної частини сучасного медіапростору. Вивчаються проблеми використання нових соціально-комунікаційних форм, залучення коштів від міжнародних грантів, а також переходу студентських ЗМК у формат сучасних інтернет-видань. Розглядаються різні наукові підходи до визначення змісту поняття «медіапростір» та його основних складників. Виділено особливості створення та функціонування сучасних студентських ЗМК в Україні. Визначено основні функції, що виконує студентська преса: інформаційну, культурну, комунікаційну, виховну та організаційну. Визначено головні завдання студентської журналістики, а саме: підготовку та поширення достовірної інформації, допомогу в реалізації у вибраній професії, сприяння позитивним змінам у суспільстві, формування національно-свідомого покоління, поваги до інших націй та народностей. Констатовано недостатнє досягнення загальної мети діяльності студентських видань, обмежений діапазон тем, що висвітлюються, практична відсутність участі у формуванні контенту видань студентами-іноземцями, що навчаються у вітчизняних вищих навчальних закладах. Презентовано проєкт «Журнал Студентський помічник» – друковане та інтернет-видання для студентів Університету митної справи та фінансів – як некомерційне комунікативне видання, що дозволить студентам представляти свої інтереси та захищати власні права. Надано рекомендації щодо планування та моделювання студентських видань, необхідності дослідження проблемних соціальних питань, підготовки матеріалів суспільного, наукового та патріотично-виховного характеру. Редакціям студентських видань рекомендовано розширювати коло інтересів та зацікавлень молоді, об'єднувати навколо себе активну аудиторію, що здатна осмислювати сучасні процеси у суспільстві та виробляти свою громадянську позицію.

Ключові слова: засоби соціальної комунікації, місцеві студентські громади, сучасний інформаційний простір, студентоцентроване навчання.

Постановка проблеми. Значний розвиток нових інформаційно-комунікаційних технологій став передумовою для створення принципово нових моделей комунікації, зокрема з використанням Інтернету і поширенням різноманітних соціальних мереж. Студентські засоби масової комунікації як невід'ємна частина сучасного медіапростору також активно долучаються до сучасних засобів поширення інформації. Однією з відмінних особливостей студентських ЗМК, що впливає з міжгрупового виду спілкування в молодіжному середовищі, є її виражена соціальна спрямованість. Діяльність студентських

ЗМК сприяє розвитку та консолідації місцевих студентських спільнот, оскільки популяризує різноманітні культурні та соціальні студентські проєкти. Активна підтримка регіональними ЗМІ студентських об'єднань та рухів підсилює їх ідентичність, зв'язок з різними громадськими організаціями та спонукає до спільних дій. Студентські засоби масової комунікації, їх історія, сучасний стан і тенденції розвитку є важливим полем для дослідження. Ця тема є актуальною, оскільки сучасне студентство відіграє особливу роль у вирішенні важливих соціальних, політичних та економічних проблем суспільства. Проте

незначна присутність студентських ЗМК на регіональному медіапросторі зумовлена низкою причин – від недостатнього фінансування та визнання у журналістській спільноті до неналежної підтримки керівництвом навчальних закладів як державної, так і приватної форми власності. Це вимагає пошуку нових соціально-комунікаційних форм, залучення коштів від міжнародних грантів, а також переходу студентських ЗМК у формат сучасних інтернет-видань.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Тематика регіонального медіапростору знаходиться у процесі активного дослідження як в Україні, так і у світових наукових школах. Джерелами дослідження стали наукові роботи таких авторів, як: О. Іванова, О. Мойсеева, Г. Почепцов, М. Довженко, О. Довженко, І. Белінська, С. Дацюк, Н. Стеблина, І. Куляс, Г. Маклюєн, А. Черкасов, Р. Парк, Т. Оувен, Т. Розенстіл, С. Єременко та інші.

Соціологічний підхід до вивчення медіапростору представлений такими науковцями, як: Є. Гідденс, Є. Гофман, Г. Зиммель, П. Лазарсфельд, Г. Лассвел, А. Лефавр, В. Ліппман, Т. Лукман, Т. Піскун, П. Сорокін, Є. Юдіна. Наукова новизна нашого дослідження полягає в аналізі особливостей функціонування та соціальної спрямованості студентських засобів масової комунікації як частини сучасного медіапростору.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою дослідження є визначення особливостей створення та функціонування студентських засобів масової комунікації та розкриття основних напрямів їхньої діяльності.

Виклад основного матеріалу. Поняття «медіапростір» (“media space”) почали використовувати в 1990-х роках у своїх роботах Г. Маклюєн, Р. Стултс і С. Харіссон. Медіапростір являє собою весь обсяг інформації, що циркулює в інформаційних потоках, усі засоби трансляції інформації. Наявні різні наукові підходи до визначення змісту поняття «медіапростір»: соціологічний вимір – сукупність засобів соціальної комунікації (П. Бергер, П. Бурдье); психологічний напрям – сукупність засобів психологічного впливу на особистість (Ж. Бодріяр, Г. Маклюєн); журналістський підхід – сукупність засобів масової інформації та засобів масової комунікації (М. Бурич); філософсько-культурний і антропологічний виміри – медіапростір як багатоаспектний феномен, який розглядається на різних рівнях і у різних проявах (А. Аппадурі, С. Грицай, Л. Зубанова, В. Ільганаєва, С. Кулібаба, Е. Лоренц,

І. Пригожин, Д. Рашкофф, Ф. Уебстер, М. Уотерс). Ми будемо дотримуватися соціологічного підходу до визначення поняття «медіапростір». Крім вищезазначених, усе активніше формуються філософсько-когнітивний і нейрофілософський підходи до визначення цього поняття. Таким чином, медіапростір є об'єктом уваги медійників, соціологів, культурологів, психологів, правників тощо, з іншого боку, медіапростір сам формує такі сфери, як соціальний простір, культура, юридичне поле, право [1, с. 109].

Для медіапростору характерні такі ознаки, як поліфункціональність і поліструктурність, перетинання функцій і структур, рухливість хвиль медіапростору, розподіл у просторі і розмитість різних смислів, висока адаптивність нових смислів, людиноцентризм. Інформаційним потокам, які формують медіапростір, притаманні універсальність, тобто інформація не знає державних кордонів і ніяких інших меж; безмежність, коли інформація виявляє кумулятивну властивість постійного накопичення і самовідновлення; ієрархічність, тобто інформація має ієрархічну структуру й тенденцію до переходу на більш високі рівні ієрархії та до збільшення кількості нових зв'язків; адресність, оскільки інформація завжди пов'язана з деяким матеріальним носієм; направленість від об'єкта до суб'єкта; безперервність; унікальність і багатоманітність. Відповідно, медіасфера інтегрується у соціальне середовище й пропagaє широкій аудиторії зразки нормативної соціальної поведінки, культурні, духовно-ціннісні й освітні стандарти. Характер сучасного медіапростору свідчить про те, що він визначає інформаційну політику, оскільки інформаційна політика працює з такими сферами, як контент, суспільні цінності та характер суспільства. Характеризуючи інформаційне суспільство та медіапростір, сучасні американські соціологи говорять про «теледемократію» та повернення влади людям, про тісний зв'язок народів [6].

Створення та функціонування сучасних студентських ЗМК в Україні пов'язане з приєднанням України до Болонського процесу в 2005 р., що мало наслідком виконання низки зобов'язань з реформування національної системи освіти. Одним з найважливіших напрямів студентоцентрованого навчання є посилення ролі самостійної роботи серед студентів. Згідно з Болонською конвенцією, студентам потрібно обов'язково забезпечити доступ до здобуття освіти та практичну підготовку із супутніми послугами. Крім того, в окремих країнах умовою нарахування

кредитів для сплати за навчання висувають вимогу, згідно з якою навчальне навантаження має містити п'ятдесят і більше відсотків самостійної роботи студента [3]. У вищих навчальних закладах України також здійснюється розвиток різних форм студентського самоврядування, що забезпечує підвищення ролі студентства як великої соціально-демографічної групи зі значними потенційними можливостями в демократичному суспільстві. Зацікавленість студентства у створенні молодіжних ЗМІ визначається як один із найреальніших механізмів представлення своїх інтересів не лише у навчальному закладі, а й за його межами. У навчальних закладах, що займаються підготовкою здобувачів освіти за спеціальністю «Журналістика», активно здійснюється робота щодо створення студентських засобів масової комунікації [5].

Нині студентська преса виконує функцію так званого голосу молоді, яка навчається у вищій школі і стає економічно активною, а отже, потребує дедалі ширшого простору для життєвої самореалізації. За допомогою періодичних видань студенти представляють свої інтереси та захищають власні права. Можна стверджувати, що студентські ЗМІ та самоврядування виступають можливими засоби вираження думок більшості вишівської громади. Проте говорити про реальний або суттєвий вплив студентської преси можна не в кожному вищому навчальному закладі. Більшість газет, що їх видають у сучасних навчальних закладах, є офіційними і створюються адміністрацією. Зазвичай студентам ці друковані органи є нецікавими, відповідно, активна частина студентства може ініціювати видання саме студентських газет. Студентська преса дає можливість відтворювати власні інтереси, не нав'язані керівництвом, а також є більш цікавою потенційним читачам. Крім того, студентська преса завжди має жвавіший та привабливіший вигляд, на відміну від офіційної. Хоча тиражі студентського видання зазвичай малі та нерегулярні, а віднайдення ресурсів для його виробництва потребує величезних зусиль, це є цінним досвідом для майбутніх журналістів.

Кількість студентських ЗМІ щороку збільшується, що пояснюється прагненням студентів донести свою думку до читачів. Ідея створення студентського видання виникає, коли студенти-автори вважають свої міркування з тієї чи іншої теми, погляди на певну подію, оцінку суспільних явищ винятково важливими. Поширити студентські думки та оцінки університетського життя можна шляхом створення друкованого або

інтернет-видання. До того ж студентська преса з огляду на обмежену університетським середовищем читачку аудиторію часто дає змогу отримати зворотний зв'язок, тобто реакцію на власні думки та стиль викладення матеріалу. Також важливу роль відіграє і зацікавленість у технології створення власного інформаційного продукту, зокрема, у процесі написання текстів, їх редагування й оформлення – верстці та дизайні.

Ідеєю нашого проєкту «Журнал Студентський помічник» є створення друкованого та інтернет-видання для студентів Університету митної справи та фінансів (УМСФ) як некомерційного комунікативного видання, що дозволить студентам представляти свої інтереси та захищати власні права. Також до завдань студентського журналу входить: ознайомлення студентів з історією створення та розвитку УМСФ, структурою університету та особливістю функціонування його структурних підрозділів, висвітлення подій та публічних заходів, що відбуваються в університеті, надання рекомендацій для ефективного виконання студентами навчальних планів, порад щодо продуктивного фізичного та психічного розвитку студентів, популяризація та підтримка діяльності студентського самоврядування та розміщення довідкової інформації. У результаті реалізації цього проєкту в УМСФ до зовнішньої та внутрішньої комунікативної діяльності буде залучено близько 200 студентів, що навчаються за спеціальністю «Журналістика», університет отримає нові можливості для здійснення освітньої та виховної роботи, а також залучення для цієї мети грантових ресурсів. Проєкт передбачається реалізувати на умовах поєднання ресурсів, наявних в УМСФ (студенти з необхідними навичками, приміщення медіалабораторії, фото- та комп'ютерна техніка) та залучених ресурсів від організацій-партнерів (додаткове обладнання для проведення фотозйомки і монтажу) та організацій-грантодавців (кошти на оснащення медіалабораторії та друк журналу в друкарні). Реалізація проєкту також сприятиме розвитку наявної практики залучення стейкхолдерів до провадження навчальної та виховної роботи, підвищення рівня практичних навичок студентів у сфері пресової та інтернет-журналістики.

Студентські редакції в Україні здебільшого видають друковану продукцію, в деяких навчальних закладах, наприклад у Інституті журналістики КНУ ім. Тараса Шевченка, реалізуються новітні студентські медіапроєкти, зокрема кімнати високіх технологій (newsroom) та інтернет-радіо.

У Житомирському державному педагогічному університету ім. Івана Франка та в Запорізькому національному університеті, крім газет, функціонує також загальноуніверситетська мережа студентського радіо, в рамках якої виходять щоденні ефіри, які транслюються на перервах. Таким чином, студентські ЗМК формують світосприйняття молодих людей, розвивають свідомість і виховують відповідальну громадянську позицію. Студентська журналістика може допомогти молодому поколінню реалізуватися у вибраній професії та стати провідником позитивних змін у суспільстві. Журналістика є потужним засобом підготовки та поширення інформації, тому дуже важливо, щоб студенти мали свої засоби масової комунікації, в яких могли подаватися всі необхідні матеріали, що сприяли б вивченню сучасних пріоритетів у науці та бізнесі, стану розвитку українського суспільства. Студентські видання мають також бути спрямовані на формування національно-свідомого покоління, повагу до інших націй та народностей. Молодь найбільше розвивається саме у студентські роки, оскільки в цей період вона продовжує соціалізуватися та формуватися як зріла особистість. Отже, основними функціями студентських ЗМК є інформування студентства та сприяння розвитку гармонійної особистості з визначеною громадянською позицією. Також студентська пресова журналістика виступає цінним досвідом роботи для журналістів-початківців [2].

Таким чином, у багатьох вітчизняних університетах існують різноманітні студентські медіа: традиційні паперові видання, радіо, телестудії, інтернет-портали. Незважаючи на різноманітність форматів, тематика таких засобів масової комунікації не є дуже широкою, оскільки студентські масмедіа зазвичай пропонують переважно розважальні молодіжні матеріали або ж офіційні статті про досягнення вищого навчального закладу і студентів. Останнім часом студентські ЗМК України активізували свою діяльність, проте через недостатність матеріальних ресурсів та досвіду таких видань, як «Життя@som.ua», «Універ», «Справи», «Студентська координата», різноманітні студентські журнали, газети та інтернет-портали працюють не завжди ефективно. Проте, досліджуючи стан студентських ЗМК, можна дійти висновків, що навіть за сучасної недостатньої матеріальної бази такі видання мають великі внутрішні ресурси для розвитку, а саме творчий потенціал та ентузіазм. Велике значення у роботі редакції студентського ЗМК має планування та моделювання номера видання, оскільки відсутність планомір-

ності й ігнорування перспективи розвитку є однією з головних причин стихійності студентської преси, що негативно позначається на ритмічності та узгодженості редакційної роботи. Моделювання дає змогу створювати умови, за яких редакція може одержувати максимальну кількість високоякісних матеріалів, забезпечувати оперативне проходження всього циклу виробництва, створювати послідовну композицію змісту та графічного оформлення номера. Моделювання передбачає розробку цілісного бачення студентського видання як політичного, професійного, суспільного, культурного та соціального явища. Основне завдання редакції студентського ЗМК – зробити медіапродукт, що враховував би інтереси більшої частини молодіжної аудиторії. Студентське видання повинне включати у свою структуру різноманітні рубрики, що висвітлюють студентське життя, дають інформацію про події в університеті й у регіоні.

Основне призначення студентських масмедіа полягає у розкритті фактів навколишньої дійсності та певному їх структуруванні. Редакційна політика видання має полягати в тому, щоб дослідити проблемні соціальні питання, сприяти збереженню в навчальному закладі атмосфери академічної доброчесності та наукового пошуку, що спонукало би студентів до опанування знань, набуття практичних навичок, зацікавлення майбутньою професією, самопізнання. Друковане або інтернет-видання повинне бути прикладом мовної вправності, професійності, творчості. Редакційний колектив видання має спрямовувати свою діяльність на широке висвітлення життя навчального закладу, також можуть подаватися різноманітні матеріали суспільного, історико-археологічного, наукового, науково-популярного, виховного характеру. Політика редакційного колективу студентського видання у формуванні національної ідеї має бути чіткою та послідовною. Специфіка написання статей у студентських ЗМК повинна бути різноманітною, лексика текстів і стиль зберігаються авторськими, виправляються тільки граматичні та орфографічні помилки, що надає журналістському матеріалові яскравості та оригінальності. Також важливо із матеріалів студентських видань мати можливість дізнатися про українську культуру, самобутність і становлення нації в різні періоди історії України. Студентські видання мають певною мірою впливати на світосприйняття студентів і формувати національно-свідомих громадян. Сучасні студентські масмедіа в Україні нині активно вибудовують свій інформаційний простір, тому вони ще не мають свого цілісного сформованого

професійного бачення. У разі створення концепції студентських ЗМК однією з перших умов їх існування має бути популяризація національних цінностей та принципів гуманізму. Таким чином, можливе формування свідомого студентства та якісного освітнього середовища.

Аналізуючи статті сучасних студентських ЗМК, можна констатувати недостатнє осягнення загальної мети діяльності студентських видань, обмежений діапазон тем, що висвітлюються, практичну відсутність участі у формуванні контенту видань студентами-іноземцями, що навчаються у вітчизняних вищих навчальних закладах. Окремо можна зазначити про важливість усвідомлення студентською молоддю її ролі в культурному, політичному, економічному та соціальному просторі, оскільки цю тему потрібно глибоко розуміти та активно висвітлювати у студентських ЗМК. Крім того, значна частка сучасної молоді споживає через засоби масової інформації переважно розважальну інформацію, яка не збуджує думки, не спонукає аналізувати соціальну дійсність. Тому серед завдань студентського друкованого чи інтернет-видання необхідно зазначити:

1) підвищення активності студентів та молодіжних організацій через поінформованість шляхом поширення газети чи журналу;

2) підтримку молодіжних інформаційних агенцій, інформаційних служб і центрів.

3) створення умов для інформування студентів про міжнародні навчальні програми;

4) створення умов для реалізації творчих ініціатив студентської молоді;

5) активізацію студентства в усіх сферах життєдіяльності суспільства, розширення його участі у формуванні та реалізації програм підтримки щодо розв'язання соціальних проблем молоді.

Розробляючи матеріали студентських видань, можна виділити їхні основні пріоритети:

1) глибше ознайомити студентів із соціальними проблемами, які стосуються їхнього життя та суспільства загалом;

2) розширити можливості, способи досягнення навчальних цілей та варіантів розв'язання різноманітних питань розвитку молоді;

3) допомогти визначитися зі шляхами самореалізації, розглянувши на прикладах роль студента в молодіжних організаціях, студентському самоврядуванні, політичному, економічному та культурному житті суспільства;

4) сформувати активну життєву позицію читачів;

5) сприяти пробудженню творчих сил, позитивного, творчого та інноваційного мислення, прагнення до пізнання нового;

6) орієнтувати молодь на моральні та духовні цінності без суб'єктивного впливу чи нав'язування чийсь думки;

7) дати напрями для роздумів над різними актуальними соціальними питаннями;

8) активно співпрацювати з міжнародними університетами.

Висновки. Студентські ЗМК мають вагомe значення у суспільстві, оскільки висвітлюють життя молодого освіченого покоління нашої держави. У студентській пресі подаються матеріали, які допомагають студентам підготуватися до професійної діяльності, здійснюється оперативне інформування студентів і сприяння формуванню їхньої національної свідомості. Студентська преса має значний вплив на процеси перехідного періоду молоді в доросле життя, відображає суспільну думку і виступає провідником демократичного мислення. Нині студентські масмедіа сприяють розвитку студентського самоврядування, доносять потрібну інформацію не тільки до студентів, а також до абітурієнтів та викладачів, виконують організаційну, інформаційно-навчальну та інші види діяльності, надають консультативну та практичну допомогу студентам в оволодінні професійними журналістськими навичками. Студентські ЗМК виступають місцем здобуття першої журналістської практики. Працюючи у цих виданнях, студенти набувають цінного досвіду управління та визначають, які саме теми розроблятимуть у своїй професійній діяльності. Проте редакціям студентських видань необхідно розширювати коло інтересів та зацікавлень молоді, об'єднувати навколо себе активну аудиторію, що здатна осмислювати сучасні процеси у суспільстві та виробляти свою громадянську позицію.

Список літератури:

1. Белінська І. Тематична модель сучасного регіонального видання (на матеріалі друкованої газетної періодики Кіровоградщини за 1991–2003 роки) : дис. канд. філол. н. : 10.01.08. Київ, 2005. 171 с.
2. Іванов В. Короткий огляд українських медіа. URL: <https://www.aup.com.ua/school/prezentacii-ta-materialy/ogljad-media/> (дата звернення: 11.01.2021)
3. Makeєв С.О. Засоби масової комунікації. URL: http://pidruchniki.com.ua/11311024/sotsiologiya/zasobi_masovoyi_komunikatsiyi (дата звернення: 12.01.2021).

4. Сірий Є.В. Соціологія засобів масової комунікації. URL: http://pidruchniki.com.ua/19940412/sotsiologiya/sotsiologiya_zasobiv_masovoyi_komunikatsiyi (дата звернення: 14.01.2021).
5. Bessarab A., Mitchuk O., Baranetska A., Kodatska N., Kvasnytsia O., Mykytiv G. Social Networks as a Phenomenon of the Information Society. *Journal of Optimization in Industrial Engineering*. 2021. Vol. 14. Issue 1, Winter & Spring. P. 35–42. DOI: 10.22094/JOIE.2020.677811; URL: http://www.qjie.ir/article_677811.html (дата звернення: 12.01.2021).
6. Park R. E. The Natural History of the Newspaper. *American Journal of Sociology*. 1963. Vol. 29 P. 276.

Kodatska N. O., Yatchuk O. M., Lesiuk O. V. FEATURES OF FUNCTIONING AND SOCIAL ORIENTATION OF STUDENT MASS MEDIA AS A PART OF MODERN MEDIA SPACE

In the presented article the author analyzes the student media as an integral part of the modern media space. The problems of using new social and communication forms, attracting funds from international grants, as well as the transition of student media to the format of modern online publications are studied. Various scientific approaches to defining the content of the concept of media space and its main components are considered. Peculiarities of creation and functioning of modern student WMCs in Ukraine are highlighted. The main functions performed by the student press are determined: informational, cultural, communication, educational and organizational. The main tasks of student journalism are identified, namely: preparation and dissemination of reliable information, assistance in the implementation of the chosen profession, promoting positive changes in society, the formation of a nationally conscious generation, respect for other nations and nationalities. Insufficient comprehension of the general purpose of activity of student editions, the limited range of the covered subjects, practical absence of participation in formation of content of editions by the foreign students studying in domestic higher educational establishments is stated. The project “Student Assistant Magazine” was presented – a printed and online publication for students of the University of Customs and Finance as a non-profit communicative publication that will allow students to represent their interests and protect their rights. Recommendations on planning and modelling of student publications, the need for research of problematic social issues, preparation of materials of social, scientific and patriotic nature are provided. The editors of student publications are recommended to expand the range of interests and interests of young people, to unite around themselves an active audience that is able to comprehend modern processes in society and develop their civic position.

Key words: means of social communication, local student communities, modern information space, student-centered learning.